

AZ ÉJJELI MUNKA KÉRDÉSE.

Írta: SCHWIMMER RÓZSA.

A feministák még a kákán is csomót keresnek! Ezzel a szemrehányással találkozunk, amikor a Feministák Egyesülete az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról szóló törvényjavaslat ellen állást foglalt. Okvetetlenkedést, házsártoskodást olvastak bele kritikánkba, feminista egyoldalúságot tiltakozásunkba.

A nőmozgalom elemi kötelessége a nő munkára való jogát megvédeni. Rosszindulat és rosszul alkalmazott jóindulat ellen egyaránt. A nő gyáripari éjjeli munkájának eltiltása mind a két indulatból táplálkozik: kettős kötelesség tehát ettől a védelemtől megóvni a munkásnőt.

A nőmozgalom tiltakozik a női munka „védelemnek” nevezett minden olyan szabályozása ellen amely a férfi munkájának törvényeitől elüt. A kivételes szabályozás ugyanis, akár polgári, akár munkásfoglalkozásról van szó, az emberi társadalom munkájából ki nem küszöbölhető női munka versenyképességét súlyosan csökkenti.

Nem mintha a munkaviszonyok szabályozásának elve ellen küzdene a feminizmus. Sőt! Nem is a nők különleges érdekeinek védelme

ellen tiltakozik. Csakhogy tényleges munkásvédelmet és igazi nővédelmet követel

Szükség van a munkásvédelemre: annak azonban férfi- és nőmunkásra egyaránt ki kell terjednie. És szükség van nővédelemre annak meg ki kell terjednie az ipari munkásnőn kívül minden más foglalkozásbeli asszonyra is. Az egyetlen szükséges nővédelem ugyanis az anyasági védelem és biztosítás.

Az éjjeli munka egészségügyi szempontból káros. Összes hátrányait a férfimunkás éppúgy érzi mint a nő. Orvosok állítják és a tapasztalat bizonyítja, hogy a mi éghajlatunk alatt a nappali alvás nem olyan üdítő és erőtépítő mint az éjszakai és hogy az éjszakai munka, többek közt a mesterséges világítás miatt is, fárasztóbb a nappalinál. Világos tehát, hogy az éjjeli munkát általában be kell tiltani.

Mindenkor lesznek persze üzemek, amelyeknek éjjeli munkája nélkülözhetetlen. Ilyenek a világítási üzemek, a közforgalmat szolgálók, a sajtó és hasonlók. Ezekben az éjjeli munka hátrányait rövidebb munkaidő, magasabb bér, sűrűbb munkaszabadság és egyéb kedvezmények biztosításával kell ellensúlyozni.

Az elkerülhetetlen éjjeli munkából kétségtelenül ki kell zárni az ifjúmunkásokat, de semmi ok sincs arra, hogy a felnőtt női munkást is eltiltsák tőle. A háztartási munkát mindjobban csökkentő technikai haladás és iparosítás a hajadon és házas nőt belekényszeríti a kenyérkereseti munkába. A proletár nő nem azért választja éppen a gyáripari munkát, mert ez vágyainak netovábbja, hanem mert elérhetőségeinek a netovábbja. A cseléd és az otthonmunkás sorsa mellett szinte fejedelmi a gyáripari munkásnő pályája. Egyéni szabadsága és családalapítás! lehetősége a cselédnek nincsen, a gyáripari munkásnőnek van. Az otthon munkásnő a legszörnyűbb éhbérért,

rémmesébe illő viszonyok közt, minden korlátozás nélkül robotol Semmi köszönet sincs tehát abban, ha „a családja körében” keres tén tizedrészannyit, amennyit a legrosszabb bérvizonyok mellett is sokkal rövidebb munkaidő alatt keres házon kívül

A nő a gyáripari munkában felemás helyzetéből eredő súlyos hátrányokkal terheltlen kerül versenybe a férfimunkással. Ezt a hátrányt nem szabad indokolatlan növedő intézkedésekkel még súlyosbítani, mert ezzel csak a nő előtt nyitva álló még rosszabb munkakörökbe szorítják vissza a proletárnőt.

A munkásmozgalomnak már régen tévesnek felismert jelszava szerint a proletár nőnek nincsen szüksége nőmozgalomra, mert a proletárnőnek teljes mértékben megvan a munkára való joga Az egyetemes – polgári és proletár nőmozgalomra fel nem osztható – feminizmus ezzel szemben arra utal, hogy a proletár nő munkára való jogát ugyanazok a társadalmi és jogi intézmények korlátozzák, amelyek a polgári osztály asszonyait akadályozzák munkájuk szabad érvényesítésében. A proletárnő versenyképességét a férfimunkás javára csökkenti az, hogy egyes munkaágakban egyáltalában nem foglalkoztatnak nőket. (Nálunk pl. többek közt a cukrászati iparban a munkások vétója, az ékszerésziparban a munkaadók ellenállása miatt nem fogadtak el eddig női tanoncot és munkást; csak a feminista mozgalom hatása alatt kezdenek ezek a pályák is megnyílni a nők előtt.)

Igy hát, mint a pályaválasztásban osztályának férfiival szemben hátrányban levő polgári nő, a keresetágak szűkített kötete korlátozódik a proletárnő is. Magukban a kereseti ágak egy részében pedig az alacsonyabbrendű munkára – ez nem jelenti mindig a könnyebb munkát – szorítják a nőt, természetesen megfelelően redukált hét mellett. Szakasztott úgy, mint a polgári munka berkeiben.

De kisebb bért kap a nő még ott is, ahol egyenlő munkát végez Ezt az igazságtalanságot a férfimunkás gondosabb előképzettségével indokolják. Semmiképen, vagy nagyon hamisan indokolják viszont, miért nem fordítanak ugyanannyi gondot a proletárleány előképzéséé Többnyire azzal a nyárspolgári kifogással élnek, hogy a leány utóvégre majd csak férjhez megy, lesz hát aki eltartja, míg a férfiakra a családeltartás kötelezettsége vár. Pedig a házasság mind kevésbé menti fel a nőt a kenyérkereseti munkától s mind óriásibb számban kénytelen a nő a családfentartás terhét a kenyérkereseti munkában rejlő részben is megosztani a férjével. Hiszen a proletár férfi, akár csak a polgári, legjobb bér mellett sem kereset meg egymaga annyit, amennyi szükséges

mindazoknak az árúknak a megvásárlására, amiket hajdanában az asszonyok maguk termeltek a házban (szappan, gyertya, vészon, ecet, kenyér, stb.).

A férfi- és a nőmunkás, amúgy is a nő rovására egyenlőtlen, versenyébe a nő éjjeli munkájának eltiltása újabb, megint csak a nőt terhelő, káros elemet visz be.

Az éjjeli munkára berendezett üzemeknek természetesen kényelmetlen az olyan munkásanyag, amelyet törvény külön szabályzatokkal kivon az üzem általános rendelkezései alól/ Vagy teljesen kiteszi tehát a „védett” elem szűrét és kizárólag védtelen férfiakkal dolgoztat, vagy a törvényes megszorítások ellenértékéül, ha az üzem nem nélkülözheti a női munkát, kisebb fizetésre szorítja a védetteket, a jobban fizetett éjjeli munka pedig a férfiakra marad.

A nő foglalkozási pályái megcsappannak, bére pedig csökken. Az éjjeli üzemekből való kiszorítás és a nappalikba való kényszerítés emezekben is csökkentti a nagyobb – és éppen az egyoldalú törvényes korlátozás miatt szélesebb területre el nem osztható – kínálat útján a béreket.

A nő éjjeli munkájának eltiltása így a nő nappali munkájának bérét általánosan lenyomhatja. Mit nyer tehát a védett nő és a családja?

Azt, hogy az asszony jövedelmének fokozására pótlás után kénytelen nézni Hiszen neki élnie kell, meg azoknak is, akik munkája béréből

* A nő éjjeli munkája eltiltásának következményei Az angol kékkönyvek adataiból: A tilalom életbeléptetése után Írland egy kerületében 656 munkásnőt bocsátottak el a könnyűnek és nem egészségtelennek elismert vészon-fehéritési munkából. Új-Zélandban fehérmeműtisztítók kínaiakat alkalmaztak a tilalom kapcsán elbocsátott nők helyett. Egy londoni cukorkagyár amióta nőket nem foglalkoztathat éjjeli munkával Japánban készített cukorkákat. J. A. Hobson „The Evolution of the modern Capitalisme” című művében idézi, hogy a damasztöszvők a szabályozás után kénytelenek voltak az összes nőt elbocsátani és férfiakkal helyettesíteni, mert a damasztöszvénél nem szüntethető be a munka egy adott órában, mert a munkát csak a teljes minta elkészítése után fejezhetik be. Az angol nyomdaiparban a tilalom valóságos harcot idézett elő férfi- és nőmunkások között. A tilalom életbeléptetése előtt egyenlő munkáért egyenlő bért kaptak, utána a nők éppen a legjobban fizető nagyüzemekből kiszorultak, ezért kénytelenek voltak az éjjel nem dolgozó kis üzemekben kisebb bérért kínálkozni. A törvényes munkásvédelem 1900-iki nemzetközi kongresszusán egy francia küldött arról számolt be, hogy a Franciaországban 1892-ben életbeléptett tilalom után 5000 betűszedőnőt bocsátottak el. Ezek közül sok házas és özvegy gyermekét tartotta el. Míg azonban a betűszedőnőket eltiltotta a törvény az éjjeli munkától, addig az újsághajtogatást megengedte így sok nő jobb munka hiányában ezt vállalta s így ugyanaz a munkásnő, aki éjjeli munkájával heti 40-50 frankot keresett, a tilalom védelmének hatása alatt ugyancsak éjjeli munkával heti 15 frankot keresett. Az Imprimeries des Arts et Metiers 200 nőt foglalkoztatott, a tilalom után valamennyit elbocsátották.

élnék: öreg szülők, nyomorék testvérek, vértelen gyerekek. Otthonmunkát vállal hát és azt „védett” éjszakáiban otthon végzi, nem a gyár villanyfénye, hanem büzlő lámpa, sercegő mécses lobogó fénytelenése mellett, nem a hivatalos éjjeli munkáért járó aránylag jó bérért, hanem az otthonmunkáért járó semmi fejében. Ha otthonmunkát nem kap vagy nem vállal, a legvédettebb éjjeli munkával egészítheti ki nappali munkájának kerestetét. Egészségi lapot válthat Ezt úgylis kifejezetten olyanok számára termelte a prostitúció szabályozása, akik tisztességes főfoglalkozás mellett mellékesen a prostitúciót szolgálják.

Az eddig vázoltak azonban még a legjobb esélyek, mert azon alapulnak, hogy az éjjeli munka tilalmával sújtottak nappali munkára benmaradhattak a gyáriparban.

A nő éjjeli munkáját régebben eltíltó országok tapasztalata szerint azonban a kivételes tilalom a munkásnők nagy részét teljesen kiűzte a gyáriparból Ezek teljesen az otthonmunka, vagy a prostitúció áldozatai lettek.

Így fest az érdekelt meghallgatása nélkül, nemzetközi egyezmény alapján alkotott munkásnővédelem.

A nemzetközi törvényes munkásvédelmi egyesületnek a kölni kongresszuson választott bizottsága 1903 szeptember 11-iki ülésén kezdeményezte és több évi diplomáciai tárgyalás után 1906 szeptember 26-án tizennégy európai állam egyezményben elfogadta a nő éjjeli munkájának eltíltását.

Álhumanizmus, álszemérem és a nő kenyérkereseti munkája ellen táplált nyílt rosszakarat kötött paktumot ebben az egyezményben.

Az álhumanizmust szolgáltatják, akik társadalompolitikai naivitással, a hatás előre látása nélkül a tilalommal a nőt és a családot tényleg védeni hitték Ezekhez tartozik a jóakaróan szentimentális – nem munkás és nem munkaadó – polgárság és a férfi és nő viszonyának mérlegelésében abszolúte polgáriás felfogású szociáldemokrácia.

Az egyezmény országaiban a szociáldemokrata pártok lelkesen támogatták a nők éjjeli munkájának eltíltását A szociáldemokrata asszonyok – különösen a skandináv országokban – kétségbeesetten védekeztek pártjuk állásfoglalása ellen. A férfiak és nők éjjeli munkájának egyetemleges eltíltásáért való küzdelmet követelték a pártjuktól, de hiába A tágabb követelést mellőzve, csak a nő éjjeli munkájának eltírlésére törekedtek Az önrendelkezést legjobban sürgető szociáldemokrácia nem fogja fel, hogy maga a nő tudja legjobban, milyen védelemre van szüksége. A magyarországi szociáldemokrata párt közlönye a nő éjjeli munkájának eltíltását olyan vívmánynak

mondja, amelyre „méltán büszke lehet az a munkásmozgalom, amely évtizedek következetes munkájával csikarta ki”. (Népszava, jan. J3.)

A törvényhozások többségét álszemérem vitte az egyezmény megkötésére és keresztülvitelére. Amikor az anyák jólétéről, jövő generációk satnyulásáról szavaltak az egyezményt kezdeményező álhumanisták, egyszerűen nem illett tiltakozni A nővédők urak nem láttak a dolog mélyére, az érdekelt asszonyoknak nem volt szavuk a kérdésben, győzött hát az álhumanizmussal társult álszemérem, amely kulturszínezetű jelszavakkal józanul szembenézni restéi

Az egyezményben végül a női munka elvi ellenzése is érvényesült. Ezt a magyar képviselőházban január 12-én benyújtott törvényjavaslat indokolása egész nyíltan bevallja, mondván: „Egyébként a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a nőmunkások száma az iparban nagyobb arányban nő, mint a férfiaké, sem közgazdasági, sem szociálpolitikai szempontból nem tekinthető tehát károsnak az oly törvényi rendelkezés, mely a természetellenes fejlődési irányzatnak – legalább közvetve – némi korlátozására alkalmas”. (Törvényjavaslat indokolása 9-10. old.)

Íme tehát a nyílt rosszakarat. Felismeri, hogy az egyoldalú védelem a női munka terfoglalásának korlátozására alkalmas, azért megadja a vívmányt, amelyre a nő humánus védelme ürügyén büszke a munkásmozgalom.

Ugyanezt fejezte ki a nemzetközi törvényes munkásvédelmi egyesület ipari szakosztályának 1903 március 23-án tartott ülésén Andor Endre, amikor a következő vezérelv kimondását ajánlottat „A női munka minden szabályozásának végcélja, hogy a nőt a családba visszavezesse”. A családba visszavezetés nyárspolgári füleknek jóleső körülírása az éhezés jogának és a férfitől abszolút függés kényszerének.

A nő helyzetére vonatkozó legelkopottabb banalítások sem jutottak el a törvényhozó urakig, de a szociáldemokrata pártok megértéséig sem, mert különben ezek is, amazok is tudnák, hogy úgy közgazdasági, mint fajpolitikai szempontból elsőrangú szükséglet a nő kenyérkereseti munkája.* Nem pedig természetellenes és egyelőre szükséges rossz.

A „Munkásügyi Szemle” 1911 febr. 20-iki számában A nők élettartama Németországban címen írja: „A németországi hivatalos statisztika szerint a női nem élettartama a; utolsó 20 évében nagyban növekedett és jelenleg sokkal nagyobb, mint a férfiaké Az átlagos különbség a férfi és a nő élettartama között hat év a nő javára; magában véve a nők életkorának átlaga, mely az 1870-80-ra vonatkozó statisztika szerint 425 év volt, jelenleg 55 évre emelkedett. Ezen adatok nagy fontosságúak és jogosan arra engednek következtetni, hogy a nők életviszonyai és életmódja az utolsó időben javultak.

A nő érdekeit mélyen sértő nemzetközi egyezmény újabb súlyos érv a nő politikai egyenjogúsítása mellett. Illusztrálja, aláhúzza, milyen szigorúan logikus a nő választójogának minden női törekvés élére való állítása.

A törvényhozás vagy egyáltalában elhanyagolja a nő érdekeit, vagy egyoldalú, férfias megvilágításban látja – hiszen másképp nem is láthatja – a nő ügyeit. Nagyképűen – ha jóhiszeműen is – védelmet alkot és diadalmasan hivatkozik a férfinek arra az emberfölötti tehetségére, hogy a magáé mellett a nő érdekeit is tudja képviselni.

Ott, ahol a nők maguk képviselhetik az érdekeiket, érvényre jut a nő éjjeli munkájának eltöltése elleni állásfoglalás. Finnországban Vera Hjelt asszony országos iparfőfelügyelő és a finn országgyűlés tagja, a nő éjjeli munkájának kivételes tilalma eredményeinek tanulmányozása alapján sürgeti az ipari éjjeli munka általános megszüntetését. Olyan értelemben, hogy a tilalom körébe nem vonható üzemekben a nők is dolgozhassanak, a többi üzemből pedig férfi se dolgozhassék éjszaka. Norvégia nem csatlakozott ugyan a berni egyezményhez, de azért 1909-ben megkísérelte a nő éjjeli munkájának tilalmát törvénybe iktatni. Eredetileg a képviselőház (Lagsting) egy szavazattöbbséggel elfogadta, a felsőház (Odelsting) pedig elvetette a javaslatot. Mire a Lagsting újra elővette a törvényt, a norvég munkásnők számos gyűlésben és memorandumban tiltakoztak a kivételes szabályozás ellen. Öregebb munkás-

Ugyanezen statisztika szerint a férfiak életkorának átlaga 10.7 évvel, a nőké 12.5 évvel emelkedett. Az átlagos életkornak a férfiak és nőknél észlelt különbségét a férfiak hivatásának, illetőleg a hivatásos munka folytán a szervezet nagyobb mérvű igénybevételének akarják tulajdonítani. Ez azonban nem állja meg helyét, mert azon tagadhatatlan tény, hogy a nők éppen az utolsó tíz évben a hivatásos keresetben, a produktív munkában sokkal intenzívebben vesznek részt, inkább azt látszik bizonyítani, hogy a nő részvétele a produktív munkában bizonyos főkig határozottan kedvező hatással van a nők egészségügyi viszonyaira és ezeket mindenesetre kedvezőbben befolyásolja, mintha a keresetben nem vesznek részt. Azok az aggályok, melyek szerint a nő egészsége a kereset munkájában való részvételével kárt fog szenvedni, tehát alaptalanoknak bizonyultak. Ellenkezőleg, a női hisztéria és idegesség esetei örvendetes módon csökkentek. Pedig ez ama konzervatív köröknek, melyek mint minden progresszív eszme, a nők felszabadítása ellen is foglaltak állást, egyik legerősebb ütőkártyája. Azáltal, hogy a nő meghatározott életcélt tűz ki magának, mely őt elfoglalja és céltudatos munkára ösztönzi, a tétlenségből és tervszerületlenségéből eredő idegesség megszűnik. Bizonyítják ezt Anglia és Amerika példája is, mely országokban a nő a keresetben még intenzívebben részt vesz és hol a nők mortalitásának csökkenését még nagyobb mértékben állapították meg. Angliában a nők életkorának átlaga 53 év, tehát még nagyobb, mint a német nőké, ime tehát a „természetellenes” munkábatódlás kitűnő eredménye, a melyet kivételes tilalmak vívmányával viszájára akarnak fordítani.

Lásd lapunk más helyén Louise Nergaard cikkét.

nők kijelentették, hogy a kormányjavaslat teljesen megfosztaná őket kenyerrüktől és a szegényházba kényszerítené őket.

Norvégiában a nőknek politikai joguk lévén, a tiltakozás latba esett. Az 1909 augusztus 27-iki ülésen a Lagsting is elvetette a javaslatot. Csak a három szocialista képviselő szavazott a kivételes tilalom mellett, holott a szociáldemokrata párt asszonyai hangos kifejezést adtak ellenkezésüknek. (Lásd „Een ernstig woord over afzonderlike Bescherming van Vrouwenarbeid, 1910.” és „Bescherming van Vrouwenarbeid of algemene Arbeidsbescherming?” 9. old.)

Az asszonyok világszerte maguk akarják megállapítani védelmük keretét, de ezt az akaratot csak ott érvényesíthetik, ahol politikai faktorok. Ott aztán igazi munkásvédelemre és igazi nővédelemre törekcsenek.

Az anyasági biztosítás és a háztartás reformja az az egyetlen intézkedés, amely az iparosítás okozta károkat úgy ellensúlyozza, hogy az előnyeiket a társadalom háborítatlanul élvezheti. A reánk oktroyált védelem csak olyan, mintha megsajnálánk a koldust amiért csak szárazkenyéren tengődik és nagy jószívűségünkben kicsavarnók a kezéből a kenyeret, de nem adnánk neki más táplálékot.

A mi kormányunk javaslatát tanulmányozva, szinte örülhetnénk annak, hogy a tervbe vett és ezeken kívül a nyomdákban már beígért kivételeket, meg a hatóságra bízott kivételes engedélyeket számba véve, tulajdonképen egyáltalában nem tiltja el a nő éjjeli munkáját. Csakhogy hiába: így is kétségtelenül rontó hatása lesz a törvénynek, mert a paragrafuserdő árnyékával ijesztgethetik majd a munkásnőket. Bérleszorításra, egyéb üdvös dologra mindenesetre ez a törvény is jó. Nem volna nagy sor az egész javaslatot elvetni. Nemzetközi tekintélyünkön ez nem ütne csorbát. Hiszen komoly, nagy, minden részről sürgetett nemzetközi egyezményekből kivontuk magunkat, tekintélyünk és az érdekeltek (pl. írók, színműírók) kárára: vonjuk ki magunkat ez esetben az érdekeltek javára.